

Umurov Zarif LatifboyevichBuxoro davlat pedagogika instituti
professori, pedagogika
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)**DUAL TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING NAZARIY ASOSLARI**

Annotatsiya. Maqolada dual ta'lim tizimining mohiyati oliy ta'lim muassasasidagi nazariy tayyorgarlik bilan korxonadagi amaliy mashg'ulotlarning uyg'unligi xususida fikr bayon etilgan. Dual ta'lim tizimida talabalar tanlagan mutaxassisligi bo'yicha chuqurroq bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar. Bu talabalar butun o'qish vaqtining yarmini kelajakda ishlaydigan tashkilotda amaliyotga bag'ishlaydigan tizim bo'lib, bu talabalarga nafaqat o'quv dasturini muvaffaqiyatli o'zlashtirish, balki yaxshi amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish va mehnat jamoasi bilan aloqalarni o'rnatish imkonini beradi.

Kalit so'zlar. Ta'lim, dual ta'lim, nazariy bilim, amaliyot, tashkilot, o'qitish, malakaviy amaliyot.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ДУАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. В статье излагается суть системы двойного образования в сочетании теоретической подготовки в высшем учебном заведении и практической подготовки на предприятии. В системе двойного образования студенты получают более глубокие знания, навыки и компетенции по выбранной специальности. Это система, в которой студенты посвящают половину всего учебного времени практике в организации, в которой они будут работать в будущем, что позволяет студентам не только успешно осваивать учебную программу, но и приобретать хорошие практические навыки и налаживать связи с трудовым коллективом.

Ключевые слова. Образование, двойное образование, теоретические знания, практика, организация, обучение, квалификационная практика.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE ORGANIZATION OF DUAL EDUCATION

Annotation. The article outlines the essence of the dual education system in a combination of theoretical training at a higher education institution and practical training at an enterprise. In the dual education system, students gain deeper knowledge, skills and competencies in their chosen specialty. This is a system in which students devote half of their entire academic time to practice in the organization in which they will work in the future, which allows students not only to successfully master the curriculum, but also to acquire good practical skills and establish contacts with the workforce.

Keywords. Education, dual education, theoretical knowledge, practice, organization, training, qualification practice.

Ko'pgina oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining asosiy muammosi-bu amaliyotning etishmasligidadur. Dual (ikki tomonlama) ta'lim - bu sifatli kadrlar tayyorlashning samarali usuli hisoblanadi. Dual ta'limning samaradorligi shundan iboratki, olingan nazariy bilimlar o'quv ustaxonalarida, shuningdek, ishlab chiqarishda amaliy ishlar bilan qo'llab-quvvatlanadi. Ular bugun darsda berilgan nazariy ma'lumotlarni ertaga korxonada amalda qo'llaydilar. Dual ta'lim – talabaga ta'limni o'z yo'nalishiga mos tashkilotda mehnat qilish bilan birga olib borish imkoniyatini beruvchi tizimdir.

Talabalar haftaning ma'lum bir qismida o'qish muassasalarida (masalan, kasb-hunar maktablari yoki universitetlarda) o'qib, nazariy bilimlarini o'zlashtiradilar. Bu o'qish ko'pincha 2-3 kunni tashkil qiladi.

Talabalar haftaning qolgan kunlarida kompaniyalar yoki ishlab chiqarish korxonalarida ishlaydi. Bu bosqichda ular o'z kasblariga oid amaliy ko'nikmalarni egallashadi. Talabalarga ustozlar yoki tajribali mutaxassislar tomonidan yordam beriladi.

Dual ta'lim tizimini joriy etishning asosiy shartlari quyidagilardan iborat:

- tayanch tashkilotlarning mavjudligi;
- ta'lim muassasasi va tashkilot o'rtasidagi o'zaro hamkorlik dasturini ishlab chiqish;
- tashkilotda talabalar uchun joy ajratish;
- tashkilotda maxsus fanlar o'qituvchilarining amaliyotini joriy etish.

Dual ta'limning afzalliklari quyidagilardan iborat:

- dual ta'lim mutaxassislarni tayyorlash jarayonida o'qitishning an'anaviy shakllari va usullarining asosiy kamchiliklarini bartaraf etishga imkon beradi - nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovut nazariy tarkibiy qism darajasini saqlab, o'quv jarayonining amaliy yo'nalishini kuchaytirishga imkon beradi;

- tashkilotda asosiy mehnat funktsiyalarini bajarishga tayyor bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash bo'yicha belgilangan vazifalarni bajarishga imkon beradi;

- dual ta'lim tizimi modelida mutaxassis shaxsiga va xodimning zarur fazilatlarini shakllantirishga ta'sir ko'rsatish mumkin;

- dual ta'lim tizimi kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan bilimlarni olish uchun motivatsiya va ehtiyojlarni oshiradi. Chunki olingan bilimlarning sifati ish joyidagi xizmat vazifalarini sifatli bajarishga imkon beradi;

- dual ta'lim tizimi korxona va tashkilot rahbarining "o'z" xodimlarini o'qitish va tayyorlashga bo'lgan qiziqishini oshiradi;

- dual ta'lim bitiruvchining nafaqat kasbiy yo'nalishdagi harakatchanligini oshirishga, balki uni zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh qilishga imkon beradi;

- dual ta'lim tizimi o'quv jarayonini "ta'lim muassasasi - tashkilot" yo'nalishida tashkil etishga imkon beradi. O'qitish jarayonida bunday yondashuv bo'lajak mutaxassisga qo'yiladigan ishlab chiqarish talablarini hisobga olish imkonini beradi;

- talabalar nafaqat nazariy bilimlarni, balki real ish tajribasini ham oladilar. Bu ularning ishga kirishish imkoniyatlarini oshiradi;

- talabalar ish joyida ishlash orqali o'z kasbiy kompetensiyalarini tezda rivojlantiradilar;

- dual ta'limni tamomlaganlar, ko'pincha o'qishni tugatgach, o'z amaliyot o'tagan tashkilotlarida ishlashga davlat qilinadilar. Bu esa ishga joylashishda katta afzallik beradi;

- talabalar o'qish davomida ish joyiga integratsiyalashadi va shu bilan ular o'rgangan nazariy bilimlarini amaliyotda sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Dual ta'lim tizimi ta'lim muassasasi va ish beruvchining o'zaro ta'siri natijasidir. Evropa ta'lim tizimining tajribasi shuni ko'rsatadiki, kelajakdagi kasbiy faoliyat va muvaffaqiyatli ijtimoiy moslashuvda ishonchni ta'minlaydi. Talaba o'qitishning birinchi bosqichidan boshlab korxona xodimi sifatida ishlab chiqarish jarayoniga kiritiladi, o'ziga yuklangan vazifalarni bajaradi, resurslarni boshqaradi, mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi, zarur kasbiy ko'nikmalarni egallaydi va ba'zi hollarda shartnoma bo'yicha ish haqi olishi mumkin. Tajribalar shuni ko'rsatadiki, nazariy va ishlab chiqarishdagi o'qitish vaqtining nisbati 40 ga 60% ni tashkil etadi. O'quv faoliyatini haftaning kunlariga ko'ra taqsimlash amalga oshiriladi, masalan, talaba haftada 2-3 kun ta'lim muassasasida, boshqa kunlarda - tashkilotlarda.

Amaliy mashg'ulotlar korxonada pedagogik tayyorgarlikdan o'tgan korxona mutaxassislari va malaka oshirish kurslaridan o'tgan o'quv muassasasi o'qituvchilarining bevosita ishtirokida amalga oshiriladi.

Dastlab, avtomobilsozlik, metallurgiya, mashinasozlik, qurilish materiallari ishlab chiqarish, elektrotexnika kabi sohalarning malakali ishchilari va texnik xodimlarini tayyorlash uchun dual ta'lim tizim joriy etilgan.

Dual ta'lim tizimi qator mamlakatlarda, xususan, Germaniya, Avstriya, Bosniya va Gertsegovina, Xorvatiya, Serbiya, Sloveniya, Makedoniya, Chernogoriya va Shveytsariya, Daniya, Niderlandiya va Fransiyada, oxirgi yillarda Xitoy va Osiyoning boshqa mamlakatlarida qo'llanilib kelinmoqda.

Kasbiy ta'limning tuzilishi va mazmunini tartibga solish masalalari Evropa Ittifoqining turli mamlakatlarida sezilarli farqlarga ega:

- Germaniyadagi dual tizim korporativ tamoyillar doirasida tartibga solinadigan kasbiy ta'lim tizimidir.

- Fransiyada kasbiy ta'lim davlat boshqaruvi tamoyillari asosida tartibga solinadigan kasbiy ta'lim tizimidir;

- Britaniyaning milliy kasbiy malaka tizimi, bozor iqtisodiyotining qat'iy tamoyillari bilan boshqariladigan kasbiy ta'lim tizimi.

Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida umumiy va kasb-hunar ta'limini tashkil etish va ta'lim siyosatini ishlab chiqish tobora dinamik va moslashuvchan ijtimoiy sheriklikka asoslanmoqda. Ayniqsa, mehnat bozori va ta'lim xizmatlari monitoringini tashkil etishda ish beruvchilarni yoshlarni kasb-hunarga o'rgatish ishlariga jalb etish faollashmoqda. Bu ehtiyojlarni, kasblar tarkibini muvofiqlashtirish va rivojlanayotgan iqtisodiyot talablarini hisobga olgan holda kadrlar tayyorlash mazmunini moslashtirish imkonini beradi.

Xorijda mavjud bo'lgan oliy ta'lim sifatini nazorat qilish tizimlari tahlili shuni ko'rsatadiki, uni ta'minlash bilan shug'ullanadigan tashkilotlarning vakolatlarining xilma-xilligi va o'ziga xosligiga qaramay, ular amalga oshiradigan maqsad va vazifalar majmuasi an'anaviy ravishda quyidagilarni o'z ichiga oladi: ta'lim sifatini ta'minlash va oshirish. Mamlakatdagi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy kontekstdagi faoliyat; oliy ta'lim muassasalariga o'qitish va ta'lim sifatini oshirishda yordam ko'rsatish; mavjud tajribani tarqatish va sifat masalalari bo'yicha axborot almashish, bu ham ularning asosiy vazifalari hisoblanadi. Yevropa mamlakatlarida ijtimoiy sheriklikning asosiy modellari quyidagi jadvalda keltirildi.

Yevropa mamlakatlarida ijtimoiy sheriklikning asosiy modellari

	Birlashgan Qirollik	Fransiya	Germaniya	Niderlandiya
Model	Hukumat kichik rol o'ynaydi	Hukumatning roli ustun	Davlat umumiy asosni belgilaydi (ikki tomonlama model)	Davlat umumiy asosni belgilaydi
Tashkiliy shakllar haqida	Kasbiy komissiyalar; Kasbiy ta'lim bo'yicha sanoat qo'mitalari.	Maslahat kengashlari; Maslahat komissiyalari	Sanoatning davlat organlari; Kasbiy ta'lim komissiyalari: yer qo'mitasi	Milliy tashkilotlar; Konfederatsiya; Kasbiy ta'lim komissiyalari
Milliy tuzilmalar	Malakaviy masalalar bo'yicha tarmoq kengashlari; Biznes ko'nikmalari tarmog'i; Sanoat malaka agentligi	Kasbiy ta'limni boshqarish bo'yicha milliy kengashning doimiy komissiyasi; Hududiy kasb-hunar ta'limi dasturlarini muvofiqlashtirish qo'mitasi; Maslahatchi professional komissiya; Mehnat komissiyasi	Kasbiy ta'lim komissiyalari; Kasb-hunar ta'limi bo'yicha yer qo'mitalari; yer vazirliklari; Federal kasb-hunar ta'limi va ta'lim instituti; Mehnat masalalari bo'yicha federal xizmat	Milliy kasb-hunar ta'limi va ta'lim tashkilotlari; Milliy tashkilotlar assotsiatsiyasi GOLD; Niderlandiya kasaba uyushmalari konfederatsiyasi.

Germaniyada dual ta'lim modeli. Germaniya mehnat bozori 60% ga yaqini dual dasturlar bitiruvchilari tomonidan shakllantiriladi. Germaniyada dual ta'lim olgan talabalarning 80% i ishga joylashishga muvaffaq bo'ladi, bu esa standart oliy ta'lim tizimidagi ishga joylashish darajasidan 20% yuqoridir.

Germaniyada **dual ta'lim tizimining** joriy etilishi tarixiy rivojlanish jarayonida bir nechta muhim bosqichlarga ega. Bu tizimning shakllanishi asosan XIX-asrning oxiri va XX-asrning boshlariga to'g'ri keladi va u Germaniya sanoati va iqtisodiyotining tez rivojlanishiga muhim hissa qo'shgan. Dual ta'lim tizimi Germaniyaning iqtisodiy va ijtimoiy muvaffaqiyatlarida muhim rol o'ynagan va uni dunyo bo'ylab namuna sifatida ko'rsatishadi.

Dual ta'lim tizimining boshlanishi Germaniyaning sanoat inqilobi davriga borib taqaladi. XIX-asrning oxirlarida Germaniya sanoatlashayotgan davrda, ishlab chiqarishning rivojlanishi bilan birga, malakali ishchi kuchiga bo'lgan talab ortib bordi. Shu davrda Germaniyada ta'lim tizimi, ayniqsa kasb-hunar ta'limi, amaliyot va nazariy bilimlarni birlashtirishga intila boshladi. Germaniyada sanoatning rivojlanishi uchun yangi mutaxassislar tayyorlash zarurati tug'ildi. Shuning uchun bir qator kasb-hunar maktablari tashkil etildi, bu esa o'quvchilarga nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalarni ham o'rgatishga imkon berdi. Bu o'zgarishlar jamiyatda ham, iqtisodiyotda ham muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

Dual ta'lim tizimi rasmiylashishi va tizimga kiritilishining muhim bosqichi XIX-asr oxirida ro'y berdi. 1870-yillarda Germaniyada birinchi marta kasb-hunar ta'limiga oid qonunlar qabul qilindi. 1). 1870-yilgi Ta'lim Reformasi: Germaniyada kasb-hunar ta'limini tartibga solish bo'yicha qonunlar joriy etildi, bu esa ish beruvchilarning o'quvchilarga amaliy ta'lim berishga majbur bo'lishini ta'minladi. 2) 1910-yilda Kasb-hunar ta'limi bo'yicha federal qonun: 1910-yilda Germaniyada kasb-hunar ta'limiga oid federal qonun qabul qilindi. Ushbu qonun kasb-hunar maktablarining rivojlanishiga imkon yaratdi va kasb-hunar ta'limining asoslarini belgilab berdi.

XX-asrning boshlarida Germaniyada dual ta'lim tizimining to'liq shakllanishi boshlandi. 1920-yillarda, Germaniya iqtisodiyoti va sanoatining qayta tiklanishi davomida, kasb-hunar ta'limi yanada takomillashdi. 1930-yillarda Germaniyada dual ta'lim modeli rasmiylashtirildi va amaliyot bilan o'qishni birlashtirish prinsiplariga asoslangan tizim yaratildi. Talabalar bir tomondan kasb-hunar maktabida nazariy bilim olishgan bo'lsa, boshqa tomondan ishlab chiqarish korxonalarida amaliyot o'tashgan. Dual ta'lim tizimining muvaffaqiyatli bo'lishi uchun ish beruvchilarning faolligi juda muhim ahamiyat kasb etdi. Kompaniyalar va sanoat korxonalari talabalarni tayyorlashda ishtirok etishni o'zlariga foyda deb hisoblaydilar, chunki ular o'z ehtiyojlariga mos malakali ishchilarni tayyorlab olishgan.

Ikkinchi Jahon Urushi Germaniya iqtisodiyotiga katta zarba berdi. Ammo urushdan keyingi qayta tiklanish davrida dual ta'lim tizimi yana muhim rol o'ynadi. Germaniya iqtisodiyoti tez sur'atlar bilan tiklana boshladi va bu jarayonda malakali ishchi kuchiga bo'lgan talab ham oshdi. Germaniyaga yordam sifatida AQSh tomonidan taqdim etilgan Marshall Yordami (1948–1952) sanoatni qayta tiklashda yordam berdi va dual ta'lim tizimi orqali malakali ishchilarni tayyorlashga imkon berdi.

Dual ta'lim tizimi Germaniyaning "iqtisodiy mo'jizasi" (Wirtschaftswunder) vaqtida kengayib, butun jamiyatda keng qo'llanila boshladi. Germaniya sanoatining tez rivojlanishi va global raqobatning kuchayishi talab va ta'lim tizimi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yanada kuchaytirdi. Germaniyada dual ta'lim tizimi mukammallashtirildi va bu tizimning samaradorligi nafaqat Germaniyaning iqtisodiyoti, balki uning jamiyatining ijtimoiy strukturasi ham shakllantirdi.

Germaniyada dual ta'lim tizimi nafaqat milliy, balki xalqaro darajada muvaffaqiyatli model sifatida tan olindi. Shu bilan birga, Germaniya ushbu tizimni boshqa mamlakatlarga eksport qilishni ham boshladi. Shuningdek, dual ta'lim tizimi Yevropa Ittifoqi, xususan, Avstriya va Shveytsariya ham muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. Yangi texnologiyalar va kasblarning rivojlanishi dual ta'limni yanada zamonaviylashtirishni talab qiladi. Germaniyada bu tizimni yangilash va optimallashtirish uchun doimiy islohotlar olib borilmoqda.

Germaniyada dual ta'lim tizimi o'zining tarixiy rivojlanishi davomida sanoat ehtiyojlariga, ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi uyg'unlikka javob bera oladigan tarzda shakllandi. Bugungi kunda bu tizim nafaqat Germaniya, balki dunyoning bir qator mamlakatlari uchun samarali ta'lim modeli sifatida xizmat qilmoqda.

Dual ta'lim tizimi faqat Germaniyada emas, balki bir qator boshqa davlatlarda ham yuqori samara bilan rivojlangan. Ushbu tizimning asosiy afzalligi shundaki, u oliy ta'limni va kasb-hunar ta'limini birlashtirib, talabalarga ishlash va o'rganishni bir vaqtda olish imkonini beradi. Dual ta'lim rivojlangan davlatlar qatoriga quyidagi mamlakatlarni kiritish mumkin.

Avstriyada dual ta'lim tizimi Germaniyadagiga o'xshash tarzda ishlaydi. Avstriyada ishchi kuchini tayyorlash va kasb-hunar ta'limini shakllantirish uchun davlat va ish beruvchilar orasida hamkorlik davom etadi. Dual ta'lim tizimi sanoat va xizmat ko'rsatish sohaslarida keng qo'llaniladi. Maxsus maktablar va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasida ishlash va amaliy tajriba o'rgatishga alohida e'tibor beriladi. Kasb-hunar oliy maktablari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi hamkorlik orqali ta'lim olish juda samarali hisoblanadi.

Shveysariya dual ta'lim sohasida juda muvaffaqiyatli davlatlardan biri. Bu mamlakatda ta'lim tizimi aniq tartibga solingan va ish beruvchilar va ta'lim muassasalari o'rtasida amaliy ta'limning integratsiyasi yuqori darajada. Shveysariyada dual ta'lim dasturi mamlakatning mehnat bozoriga moslashgan va ayniqsa texnik va tibbiy sohalarda muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Dual ta'lim talabalari, 16 yoshdan boshlab, 3–4 yillik ta'limni olishadi, bu davrda talabalar ishlash bilan birga nazariy bilimlarni ham o'zlashtiradilar. Shveysariyada 2022-yilga kelib, o'sish muhiti va ishlab chiqarish salohiyatiga muvofiq, talabalarning 70% ga yaqini dual ta'lim modeli asosida o'qitilmoqda. Dual ta'lim olgan talabalarning ishga joylashish darajasi 96% ga yetgan. Bu, shveysariya ishlab chiqarish salohiyatining yuqori darajasini ko'rsatadi.

Niderlandiya(Gollandiya)da dual ta'lim tizimi 1990-yillardan boshlab tizimli ravishda rivojlanmoqda. Bu mamlakatda amaliy tajriba bilan birgalikda, umumiy ta'lim va ishlayotgan jamoalarda kasbiy bilimlar olishga katta ahamiyat beriladi. Niderlandiyada ishga qabul qilish va talabalarni ishlab chiqarish sohasidagi tashkilotlar bilan hamkorlik qilish uchun qonunlar va normativ hujjatlar ham ishlab chiqilgan. Amaliy ta'lim talabalarga ishlash va mehnat bozoriga moslashish imkonini beradi.

Daniyada dual ta'lim tizimi 1960-yillardan boshlab rivojlanib, sanoat va xizmat ko'rsatish sohaslariga amaliy ta'lim berishda ijobiy natijalarga erishilgan. Daniyadagi dual ta'lim tizimi "karting" tizimiga asoslangan bo'lib, u talabalarga amaliy tajriba va kasbning nazariy negizlarini o'rganish imkonini beradi. Daniyada ham davlat va ish beruvchilar o'rtasida yaqin hamkorlik mavjud va ish beruvchilar oliy maktablarda o'qish va ishlashni birlashtirishga ko'maklashadilar.

Shvetsiyada dual ta'lim tizimi xususidagi jarayonlar asosan iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlarga mos ravishda tashkil etilgan. Shvetsiyada dual ta'limning muhim sohaslaridan biri – texnik va kasb-hunar ta'limi. Shvetsiyadagi dual ta'lim maktablari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasida yaqin hamkorlik mavjud. Bu hamkorlik ta'lim tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi.

Finlyandiya dual ta'limni oliy ta'lim va kasb-hunar ta'limi bilan birlashtirishda muvaffaqiyatli natijalarga erishgan. Bu mamlakatda dual ta'lim tizimi juda sifatli va samarali yo'lga qo'yilgan. Finlyandiyada talabalar amaliy ta'limni ish bilan birga olishadi va ish beruvchilar talabalarning ko'nikmalarini ishlab chiqarish jarayonida va real sharoitlarda aniqlashda ishtirok etadilar.

Avstraliyada dual ta'lim tizimi asosan texnik va kasb-hunar sohaslarida rivojlangan. Ushbu tizim avstraliyalik yoshlar uchun ishga o'rganish va amaliy tajriba olish imkonini beradi. Avstraliyada dual ta'limda ish beruvchilarning asosiy vazifasi – talabalarga amaliy ko'nikmalarni berishdir, shuningdek, davlat o'qish va ishlashni birlashtirish uchun moliyaviy stimullar beradi.

Buyuk Britaniyada dual ta'lim tizimi «o'qish va ishlash» modelini shakllantirishda asosiy ahamiyatga ega. 2010-yillarda Britaniyada dual ta'lim dasturlari takomillashtirilishi va ishga tatbiq etilishiga katta e'tibor berildi. Bu tizimda talabalar ish beruvchilar tomonidan yo'llanmalar, tajriba va mentorlik bilan ta'minlanadilar.

Kanadada dual ta'lim tizimi ayniqsa texnik kasb-hunar ta'limida muvaffaqiyatli joriy etilgan. Kanadalik talabalar nazariy bilimlar va amaliy tajriba olishga erishishadi. Bu tizim Kanadada iqtisodiy rivojlanish va ishsizlikni kamaytirishga yordam beradi.

Yaponiyada dual ta'lim tizimi asosan texnik ta'lim va sanoat sohasida juda rivojlangan. Yaponlar ishda har bir kishi amaliy ta'lim va o'qishni birlashtirishga katta e'tibor beradilar. Yaponiyada dual ta'lim tizimi yuqori samara beradi, chunki davlat va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasida o'zaro javobgarlik mavjud.

Dual ta'lim tizimi jahon bo'ylab ko'plab mamlakatlarda ishlab chiqarish, sanoat, texnik va xizmat ko'rsatish sohalarida yuqori samara bilan rivojlangan. Germaniya, Avstriya, Shveysariya, Niderlandiya, Daniya, Shvetsiya, Finlyandiya va boshqa davlatlarda dual ta'lim tizimi yuqori natijalarga erishgan va mehnat bozoriga moslashishda muhim rol o'ynaydi. Bu tizim talabalarga ishlab chiqarish jarayoniga jadal kirishish va ularning kasbiy ko'nikmalarini mukammallashtirish imkonini beradi.